

احکام صدقه فطر و نماز عید

خطبه اول

الحمد لله الذي سهل لعباده طريق العبادة ويسر و ووفاهم أجورهم من خزائن جوده التي لا تحصر و سبحانه له الحمد على نعمه التي لا تحصر و وله الشكر على فضله وإحسانه وحق له أن يشكر. نشهد أنه الله لا إله إلا هو انفرد بالخلق ودبر و وكل شيء عنده بأجل مقدر و ونشهد أن سيدنا محمداً عبده ورسوله أفضل من صلى وصام و وتصدق وقام و وذكر الله واستغفر و صلى الله عليه وعلى آله الذين أذهب الله عنهم الرجس وطهر. أما بعد: الله متعال می فرماید: ﴿قُلْ يُفَضِّلُ اللَّهُ وَرَحْمَتَهُ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ﴾ (يونس: ۵۸) «بگو به فضل ورحمت الله - به همین چیز باید مردمان شادمان شوند و این بهتر از چیزهایی است که گرد می آورند»

ای مسلمانان! الله متعال در پایان ماه رمضان بر روزه داران منت نهادوانجام کاری را که وسیله پاک گرداندن اموال آنها و کامل کننده نعمتش به ایشان است و بر آنان مقرر کرده است. با انجام آن و روزه و شب زنده داری آنان را قبول می کند و لغزشها و بیهوده گوییها و دشنامهایی را که با عبادتشان در آمیخته است و از بین می برد و نیازمندانشان را در روزه گرفتن و باعید فطر و زکات آن (جایزه) از گدایی کردن بی نیاز می کند. با انجام این کار و مسلمانان دوشادوش همدیگر حرکت می کنند و همدیگر را دوست می دارند و ثروتمندان و نیازمندانشان با هم یک دل می شوند و برای خشنودی الله تعالی حرکت می کنند.

چنانکه در حدیث شریف روایت شده: «فرض رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم زكاة الفطر طهارة للصيام من اللغو والرفث وطعمة للمساكين».

(أبوداود ۱۶۰۹ و ابن ماجه ۱۸۲۷ و آلبانی در الارواء (۳/۳۳۲) حدیث را حسن دانسته است). «رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم زکات فطر را فرض کرد تا وسیله ای باشد برای پاک شدن روزه از کارهای بیهوده و دشنام (که با روزه آمیخته اند) و غذایی باشد برای مستمندان». الله با این صدقه و شادی و خوشحالی را در دل روزه داران می اندازد و بدین گونه که خشنودیش را از آنان در این ماه بزرگ محقق می گرداند.

این صدقه همان زکات یا صدقه فطر است. گرچه مقدار آن کم است اما نشانه ای بر عظمت قانون گذاری اسلامی و کمال آن است. بیهقی و دارقطنی از ابن عمر رضی الله عنهما روایت کرده اند و که فرموده است: پیامبر صلی الله علیه وسلم زکات فطریه را فرض نمود و فرمود: «أغنوهم فی هذا الیوم» «در این روز فقیران را بی نیاز کنید» زکات فطر به خاطر آن به این اسم نامیده شده که با افطار کردن در پایان رمضان و واجب می گردد. (فتح الباری ۴۳۰/۳).

پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله وسلم زکات فطر را در سال دوم هجری - سالی که روزه رمضان فرض شد - بر مسلمانان فرض کرد. زکات فطر بر تمامی مسلمانان مرد یا زن و کوچک یا بزرگ و آزاد یا برده و مقیم یا مسافر و در حالی که در شب و روز عید و بیشتر از غذای خود و کسانی که نفقه آنان بر او واجب است داشته باشند و فرض است. زکات فطر با دریافتن غروب آخرین

روز رمضان (شب عید فطر) واجب می‌شود. مرد مسلمان از جانب خود و از جانب کسانی که نفقه آنان (از مسلمانان) بر عهده‌شان واجب است (مانند: زن و فرزند نیازمند و خدمتکار و والدین نیازمند) زکات فطر می‌دهد. مقدار آن معادل یک صاع (در حدود دو کیلو و هفتصد گرام) از غذای معمولی شهری که در آن زندگی می‌کند و می‌باشد؛ چون نیازمندان در روز عید به چنین غذایی علاقمندند و منتظر دریافت آن هستند. پس یک صاع از گندم خوب و نظیر آن از حبوباتی که در حالت اختیاری خورده می‌شوند و داده شود.

چنانکه در حدیث روایت شده که: «فرض رسول الله ﷺ زكاة الفطرو صاعاً من تمر أو صاعاً من شعير و علی العبد والحرة والذکر والأنتی والصغیر والكبیر و من المسلمین وأمر بها أن تؤدی قبل خروج الناس إلى الصلاة». متفق علیه

«رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم زکات فطر را چنین فرض کرد. یک صاع (دو کیلو و هفتصد گرم) از خرما یا یک صاع از جو و بر هر فرد مسلمان آزاد و برده از مرد وزن و کوچک و بزرگ و دستور داد که قبل از رفتن مردم برای نماز (عید فطر) پرداخت شود.»

اگر مسلمان بیشتر از آن هم زکات فطر بدهد و برای او صدقه به شمار می‌آید و به او پاداش فزونتری داده می‌شود. (الفقه الاسلامی و أدلته. وهبه الزحیلی ۱/۱۴۲).

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم چهار نوع از غذاها را برای دادن زکات نام برده است: ابوسعید خدری رضی الله عنه میفرماید: ما یک صاع خوراکی یا یک صاع جو و یا یک صاع خرما و یا یک صاع کشک یا یک صاع کشمش و به عنوان زکات فطر می‌دادیم. (متفق علیه)

پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم زمان پرداخت آن را مشخص کرده است و انسان مسلمان باید بعد از طلوع فجر صادق (بعد از نماز صبح) در روز عید و پیش از رفتن مردم برای نماز عید و زکات فطر را پرداخت کند. این وقت برای دادن زکات مستحب و پسندیده است. (چون روز عید است و مستمندان با دریافت آن در این روز در شادی و سرور با دیگران شریک می‌شوند) و اما پرداخت زکات فطر در طول ماه رمضان و پیش انداختن آن و یک یا دو روز یا بیشتر مانده به عید فطر و جایز است و ولی به تأخیر انداختن آن از نماز عید مکروه است و مگر کسی که عذر داشته باشد و مانند غایب بودن مستمند و نظیر آنها. تأخیر پرداخت زکات فطر به خاطر آن مکروه است که در تأخیر آن هدفی که از دادن زکات - که خوشحال کردن مستمند و بی‌نیاز گرداندن او از گدایی کردن در روز عید است - از بین می‌رود.

آری! روزه داران در این یک ماه بجنگ نفس شتافته و وبا روزه داری درس صبر و مقاومت را آموختند روزه به انسان روزه داری آموزد که گرسنگی و تشنگی و ایستادن و مقابله با خواسته های نفسانی مشکل و دشوار هست ولی انسان میتواند در مقابل سختی ها ایستادگی نماید. روزه به روزه داران و انسانها هشدار می دهد فقر و گرسنگی که انسانهای دیگر را رنج و عذاب می دهد و باید از آن مشقت و سختی ها مطلع گردد و روزه دار در هنگام گرسنگی و سختی خود را شریک رنج فقرا بدانند. از سوی دیگر وقتی روزه داران با موفقیت از امتحان بیرون آمده اند بخاطر این پیروزی از این روز تجلیل میگردد و این جشن پیروزی در فرهنگ اسلام بنام عید فطر یاد شده است که یکی

از اعیاد مهم مسلمانان به شمار می آید.

نماز عید سنت موکده است و برخی از علماء قائل به وجوب آن هستند. مستحب است که نماز عید در عیدگاه خوانده شود چنانکه پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم در عیدگاه نماز می خواندند و ولی اگر ضرورتی یا عذری باشد می توان در مسجد خواند.

نماز عید از شعائر دین اسلام است شایسته است که زن و مرد مسلمان جهت ادای آن در جماعت شرکت کنند. حضرت ام عطیه رضی الله عنها می فرماید: (أمرنا أن نخرج العواتق وذوات الخدور) متفق علیه «به ما امر شد که در روز عید دختران بالغ و آنهاهی که در خانه هایشان پرده نشین هستند با خود به عیدگاه بیرون ببریم».

اما وقت نماز عید و آنچه از یزید بن خمیر رحبی روایت است که: عبدالله بن بسر صحابی پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم روز عید فطر یا قربان با مردم خارج شد و تأخیر امام را ناپسند دانست و فرمود: (إنا كنا قد فرغنا ساعتنا هذه و ذلك حين التسبیح) روایت اصحاب سنن «ما (زمانی که با پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم نماز عید می خواندیم) در این لحظه از نماز فارغ شده بودیم و آن وقت نماز و اشراق بود».

نماز عید دو رکعت است و در آن دوازده تکبیر گفته می شود؛ هفت تکبیر در رکعت اول بعد از تکبیرة الإحرام و قبل از قرائت فاتحه و پنج تکبیر در رکعت دوم قبل از قرائت فاتحه: از عمرو بن شعیب از پدرش از جدش روایت است: (أن رسول الله صلى الله عليه وسلم كبر في العیدین سبعا في الأولى وخمسا في الآخرة) روایت ابن ماجه «پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم در نمازهای دو عید هفت تکبیر در رکعت اول و پنج تکبیر در رکعت دوم گفت».

در مورد قرائت در نماز عید از نعمان بن بشیر رضی الله عنه روایت است: (أن رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم كان يقرأ في العیدین وفي الجمعة بسبح اسم ربك الأعلى و وهل أتاك حديث الغاشية) روایت اصحاب سنن «پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم در نماز دو عید و نماز جمعه سوره های «سبح اسم ربك الأعلى» و «هل أتاك حديث الغاشية» را می خواند».

بارك الله لي ولكم في القرآن العظيم ونفعني وإياكم بما فيه من الآيات والذكر الحكيم. أقول قولي هذا وأستغفر الله لي ولكم ولسائر المسلمين انه هو الغفور الرحيم.

خطبه دوم

الحمد لله حمدا يليق بجلال وجهه وعظيم سلطانه و وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له و وأشهد أن محمدا عبد الله ورسوله و صلوات الله وسلامه عليه وعلى آله وأصحابه ومن سار على نهجه إلى يوم الدين وبعد:

مسلمانان! سنت است خطبه بعد از نماز عید خوانده شود چنانکه از ابن عباس رضی الله عنه روایت است: (شهدت العيد مع رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم وأبي بكر وعمر وعثمان رضی الله عنهم فكلهم كانوا يصلون قبل الخطبة) متفق علیه

«با پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم و ابوبکر و عمر و عثمان رضی الله عنهم نماز عید خواندم و همه آنها قبل از خطبه نماز می خواندند». نماز (سنت) قبل و بعد از نماز عید جایز نیست از ابن عباس

رضی الله عنه روایت است :

«أن النبي صلى الله عليه وآله وسلم صَلَّى يوم الفطر ركعتين و لم يصل قبلها ولابعدها) متفق عليه

«پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم روز عید فطر دو رکعت نماز خواند قبل و بعد از آن نماز دیگری نخواند». و آنچه در روز عید مستحب است:

۱- غسل: از علی رضی الله عنه روایت است که درباره غسل از او سؤال شد فرمود: (یوم الجمعة و یوم عرفه و یوم الفطر و یوم الأضحی) اصحاب سنن (روز جمعه و روز عرفه و روز عید فطر و روز عید قربان غسل واجب است).

۲- پوشیدن بهترین لباس و از ابن عباس رضی الله عنهما روایت است که: «كان رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم يلبس يوم العيد بردة حمراء» روایت طبرانی «پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم روز عید جامه ای سرخ رنگ می پوشید».

۳- خوردن در روز عید فطر قبل از خروج برای نماز: از انس رضی الله عنه روایت است: «كان رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم لا يغدو ويوم الفطر حتى يأكل تمرات» سنن ترمذی «پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم صبح روز عید فطر تا چند خرما نمی خورد (به نماز) نمی رفت».

۴- تغییر مسیر رفت و برگشت: از جابر رضی الله عنه روایت است: «كان النبي صلى الله عليه وآله وسلم إذا كان يوم عيد خالف الطريق» صحیح بخاری/ ۹۸۶ «پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم روز عید از راهی غیر از راه رفتن برمی گشت».

۶- تکبیر در روزهای عید: الله متعال می فرماید: ﴿وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَيْتُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ (البقره: ۱۸۵) «و تا تعداد (روزهای رمضان) را کامل گردانید و بخاطر اینکه الله شما را هدایت کرده و الله اکبر بگوئید و تا اینکه سپاسگذاری کنید». تکبیر در روز عید فطر از هنگام رفتن به مصلی شروع می شود و تا خواندن نماز ادامه می یابد ابن ابی شیبیه رحمه الله می فرماید: یزید بن هارون از ابن ابی ذئب از زهری روایت می کند که:

«أن رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم كان يخرج يوم الفطر فيكبر حتى يأتي المصلى و وحتى يقضي الصلاة و فإذا قضى الصلاة قطع التكبير) اصحاب سنن

«پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم روز عید فطر تکبیر گویان به مصلی می آمد تا اینکه نماز را تمام می کرد و پس از اتمام نماز تکبیر را قطع می کرد».

بیهقی از طریق عبدالله بن عمر از نافع از عبدالله بن عمر روایت کرده است که: «أن رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم كان يخرج في العيدین مع الفضل بن عباس و عبدالله بن عباس و علی و جعفر و الحسن و الحسين و أسامة بن زيد و وزید بن حارثه و أيمن بن أم أيمن رضی الله عنهم رافعا صوته بالتهليل والتكبير و فيأخذ طريق الحذائین حتى يأتي المصلی و وإذا فرغ رجع على الحذائین حتى يأتي منزله» «پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم برای نماز دو عید با فضل بن عباس و عبدالله بن عباس و علی و جعفر و حسن و حسین و اسامه بن زید و زید بن حارثه و ایمن ابن ام ایمن رضی الله عنهم خارج می شد و با صدای بلند لا إله إلا الله والله أكبر می گفت و از راه حذائین (مسیر کفاشان)

به مصلى مى رفت وبعد از خواندن نماز از بالای حذائین (از راهی دیگر) به خانه اش برمی گشت». واصحابشان همچون ابن عمر رضی الله عنهما وابی امامه رضی الله عنه صدای خود را در این تکبیر بالا می بردند. البیهقی / صحیح ۲۷۶/۳. اما الفاظ تکبیر عید از این قرار است: «اللَّهُ اكبر الله اكبر و لا إله إلا الله و واللَّهُ اكبر الله اكبر و واللَّهُ الحمد» یا «اللَّهُ اكبر الله اكبر الله اكبر و لا إله إلا الله و واللَّهُ اكبر و واللَّهُ الحمد». به روایت ابن ابی شیبہ.

عباد الله! صلوا وسلموا على من أمرتم بالصلاة والسلام عليه في قوله سبحانه: ﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ (الأحزاب: ۵۶) اللهم صل وسلم على عبدك ورسولك محمد وعلى آله وأصحابه أجمعين و والتابعين لهم بإحسان إلى يوم الدين وأرض اللهم عن خلفاء نبيك الراشدين الأئمة الهداة المهديين ذوي القدر العلي والفخر الجلي ساداتنا وأئمتنا أبي بكر وعمر وعثمان وعلي وارض اللهم عن السبطين الشهيدین سیدا شباب أهل الجنة وقرتا أعین أهل السنة الإمام أبي محمد الحسن والإمام أبي عبدالله الحسين وعن أمهما فاطمة الزهرا وعن جدتهما خديجة الكبرى وعن الصديقة بنت الصديق عائشة أم المؤمنین وعن سائر أزواج نبيك الطاهرات وعن سائر آل بيت النبي المطهرين من الدنس والأرجاس وعن عمي النبي الكريم حمزة والعباس وعن من تبعهم بإحسان الى يوم الدين.

"اللهم أعز الإسلام والمسلمين و أذل الشرك والمشركين و ودمر أعداء الدين و واجعل اللهم هذا البلد آمناً مطمئناً وسائر بلاد المسلمين".

" اللهم أعز الإسلام والمسلمين و أذل الشرك والمشركين و ودمر أعداء الدين و اللهم انصر من نصر الدين و اللهم انصر دينك وكتابك و سنّة نبيك - صلى الله عليه وسلم".

"اللهم انصر إخواننا المسلمين في كل مكان يا حي يا قيوم و اللهم انصرهم نصراً مؤزراً و وأيدهم بتأييدك و واحفظهم بحفظك يا حي يا قيوم يا ذا الجلال والإكرام".

"اللهم آمناً في أوطاننا و وأصلح أئمتنا و وولاة أمورنا و واجعل ولايتنا فيمن خافك اتقاك و واتبع رضاك يا رب العالمين و اللهم أبرم لهذه الأمة أمر رشيد يعز فيه أهل طاعتك و ويذل فيه أهل معصيتك و ويؤمر فيه بالمعروف و وينهى فيه عن المنكر: إنك على كل شيء قدير".